

Інвестиційні аспекти забезпечення інноваційного розвитку АПК

У статті досліджено комплекс питань теоретичного й практичного характеру, які пов'язані з інвестиційним забезпеченням АПК. Розглянуто основні особливості інвестиційного забезпечення його інноваційного розвитку. Запропоновано основні заходи, що сприятимуть стабільному розвитку АПК.

Ключові слова: інвестиції, інноваційна модель розвитку, інвестиційне забезпечення, активізація інноваційної діяльності.

Инвестиционные аспекты обеспечения инновационного развития АПК

В статье исследован комплекс вопросов теоретического и практического характера, связанных с инвестиционным обеспечением АПК. Рассмотрены основные особенности инвестиционного обеспечения его инновационного развития. Предложены основные мероприятия, которые будут способствовать стабильному развитию АПК.

Ключевые слова: инвестиции, инновационная модель развития, инвестиционное обеспечение, активизация инновационной деятельности.

The paper investigates the complex issues of theoretical and practical character associated with investment software agroindustrial complex. The basic features of investment provision of innovative development. Proposed main activities that will contribute to the sustainable development of agriculture.

Keywords: investment, innovation model of development, investment support, activation of innovative activity.

Постановка проблеми. Стан і динаміка основних економічних процесів в Україні впродовж останніх років свідчить про необхідність пошуку альтернативних шляхів для ефективного залучення інвестицій, тому що в умовах обмеженості фінансових ресурсів інвестиції відіграють важливу роль у стимулюванні розвитку держави в цілому і аграрних підприємств, зокрема. Сучасний аграрно-промисловий комплекс України перебуває у складному фінансово-економічному становищі. У галузі мають місце збиткові агропромислові підприємства, високою є собівартість продукції, а конкурентоспроможність залишається низькою та не може забезпечити рентабельності виробництва і одержання достатнього рівня прибутку. Спостерігається також високий коефіцієнт зносу основних виробничих фондів, нестача оборотних коштів. За останні роки спостерігається значне відставання національного АПК від розвинутих держав світу за рівнем технологічного розвитку та продуктивністю виробництва. Більшість підприємств залишаються технологічно відсталими, енергоємними, та не провадять інноваційної діяльності. Ситуація, яка склалася в агропромисловому комплексі, характеризується тим, що за наявності доки ще значної наукової і технологічної бази спостерігається занепад інноваційної активності у зв'язку з недостатністю в підприємств власних інвестиційних ресурсів, незначними державною підтримкою і бюджетним фінансуванням, недоступністю кредитних ресурсів, низькою інвестиційною привабливістю, гіпертрофованим диспаритетом цін на сільськогосподарську продукцію і матеріально-технічні ресурси, низьким платоспроможним попитом на нову продукцію і технології, високим рівнем ризиків в інноваційній сфері.

Вирішення завдань, що стоять перед агропромисловим комплексом, можливе тільки в руслі інноваційного розвитку. На сучасному етапі розвитку АПК в Україні активізація інвестиційної діяльності є одним із факторів структурної перебудови та прискорення економічного зростання.

В Україні протягом останніх років створюються умови для переведення економіки на інноваційну модель функціонування та розвитку. Прийнято ряд законів та нормативно-

правових рішень, проведено державні заходи, спрямовані на утвердження інноваційних підходів до економіки. Такі тенденції посилюються у зв'язку з євроінтеграційними пріоритетами України. Однак становлення в Україні цивілізованої інноваційної моделі розвитку національної економіки поки що стримується низькою обставин, зокрема створенням науково обґрунтованого нормативно-правового та інвестиційного поля, що могло б стати істотним стимулом для масштабних інноваційних перетворень в економіці країни та її аграрно-промислового комплексу. Тому пошук шляхів переходу України на інноваційну модель розвитку, запровадження дієвих ринкових механізмів становлення та функціонування інвестиційної та інноваційної сфер набувають особливої актуальності.

Інноваційний розвиток є єдиною реальною основою соціально-економічних перетворень у сільському господарстві. Досвід розвинених країн в останні роки переконливо показує, що підвищення ефективності агропромислового комплексу досягається переважно за рахунок активізації інноваційної діяльності, тобто успішного функціонування науково-технічної сфери галузі.

Розширене відтворення в сільському господарстві протікає у взаємодії економічних і біологічних процесів, що обумовлює не тільки високий ризик інновацій та необхідність врахування дії природних законів, але й вимагає комплексного підходу до організації інноваційного процесу. В інноваційній сфері національної економіки сформувались суттєві системні перешкоди на шляху здійснення інноваційної діяльності через обмежене фінансування, значні втрати кадрового науково-інноваційного потенціалу, неефективне державне управління інноваційною діяльністю, відсутність модернізаційних перетворень в аграрному секторі, недостатню інтеграцію вітчизняних підприємств у світогосподарські процеси, низький рівень інноваційної культури та нерозвиненість інформаційної структури.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вивчення літературних джерел, вітчизняних і зарубіжних, по-

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

казало, що інвестиції забезпечують створення і реалізацію інновацій. Основна маса досліджень присвячена практичному аналізу сучасного стану інвестиційного процесу в Україні, закордонній практиці державного регулювання інвестиційної діяльності, оцінці роботи іноземних інвесторів на вітчизняному ринку і механізмам активізації залучення закордонних капіталів у вітчизняну економіку. В Україні дослідженням інвестиційної сфери займаються такі учені, як М.Ф. Бабієнко, Є.Л. Бузовський, О.І. Гойчук, С.М. Колотуха, М.Ю. Кожемякіна, М.Ю. Коденська, М.М. Кулаєць, П.А. Лайко, А.М. Москаленко, П.М. Музика, П.Т. Саблук, Д.М. Халеп [7, 9, 11, 12] та ін. Однак проблема пошуку дієвого механізму регулювання ринку інноваційних інвестицій агропромислового призначення на основі аналізу інвестиційних процесів в АПК України залишається недостатньо дослідженою і потребує детального вивчення. Нагальну необхідність у розв'язанні зазначеної проблеми підтверджує те, що успішний розвиток аграрно-промислового комплексу, як зазначає М.І. Кісіль, можна забезпечити лише за умови здійснення активних інвестиційних та інноваційних процесів [5, с. 76]. Перехід же до інноваційного розвитку АПК можливий тільки за умови розвитку реального збільшення інвестицій в основний капітал сільського господарства [11, с. 25].

Метою статті є обґрунтування необхідності впровадження інновацій в аграрно-промисловий комплекс держави та аналіз особливостей його інвестиційного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Стосовно підприємств АПК інновації є реалізацією в господарську практику результатів досліджень і розробок у вигляді нових сортів рослин, порід і видів тварин і птиці, нових або покращених продуктів харчування, матеріалів, нових технологій в рослинництві, тваринництві і переробній промисловості, нових добрив і засобів захисту рослин і тварин, нових методів профілактики і лікування тварин і птиці, нових форм організації і управління різними сферами економіки, нових підходів до соціальних послуг, що дозволяють підвищити ефективність виробництва [1]. В економіці України суть інноваційної діяльності полягає не стільки в зростанні інвестицій в агропродовольчий комплекс, скільки в забезпеченні його інноваційної активності. Інноваційна активність АПК – цілеспрямована діяльність щодо створення, впровадження у виробництво та просування на ринок нових ефективних продуктів, науково-технологічних та організаційно-управлінських досягнень НТР, які приносять прибуток. Інновація має бути такою, щоб не тільки викликати потребу у створенні нового продукту, але й надати фінансову можливість здійснювати подальші нововведення після його реалізації.

Досягнення стабільного розвитку АПК на інноваційній основі вимагає розроблення та застосування наступних ефективних заходів:

- державної підтримки інноваційної діяльності;
- технічного переобладнання українського АПК;
- впровадження новітніх технологій виробництва продукції рослинництва і тваринництва;
- підвищення інвестиційного рейтингу України;
- створення та розвиток ринку галузевих інноваційних технологій;
- серійного виробництва інноваційних технологічних комплексів машин, що користуються попитом на вітчизняному ринку.

Отож, на думку, автора необхідно розпочати з розроблення науково обґрунтованої стратегії стабільного розвитку АПК за умов фінансової, інтелектуальної та інвестиційної підтримки.

До основних стратегічних напрямів інноваційної діяльності галузі АПК відносять: самостійне виробництво інновацій; інтеграція діяльності з науковими організаціями; міжнародна інтеграція діяльності з науковими організаціями та галузевими підприємствами; поступальне впровадження окремих інноваційних елементів [3, с. 74].

Механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки має забезпечувати виконання наступних функцій [4, с. 80]:

- формування на рівні держави системи забезпечення висококваліфікованими науковими кадрами для створення агроінновацій;
- створення необхідного рівня розвитку агрохімічної та біологічної промисловості;
- забезпечення державного регулювання і нормативно-правової основи здійснення інноваційної діяльності в АПК;
- забезпечення інноваційного процесу необхідною інформацією;
- забезпечення належного фінансування науково-технічних розробок і створення інноваційних продуктів;
- формування ефективної системи маркетингу по виявленню попиту на агроінновації та просуванню інноваційних продуктів;
- формування ефективної системи менеджменту і планування по створенню агроінновацій та виробництву інноваційних продуктів;
- формування системи ефективного ціноутворення на інноваційні продукти;
- забезпечення належного рівня страхування інноваційних ризиків в агробізнесі.

Сьогодні практично всі країни світу постали перед серйозним викликом, як уникнути економічного спаду й зберегти активний темп розвитку економіки в умовах нестабільності на фінансових і продовольчих ринках.

Тому важливу роль у такій ситуації має відігравати розроблення і запровадження у практику екоінноваційних концепцій управління і розвитку як на рівні окремих підприємств, так і в межах всього АПК.

У ХХ ст. причиною погіршення якості й родючості ґрунтів визнано їх неправильну обробку та застосування інтенсивних технологій у сільськогосподарській галузі. Результатом усвідомлення цих помилок і став розвиток екологічного землеробства, що засноване на розумінні взаємозв'язку та взаємозалежності людини й оточуючого її середовища. У зв'язку з цим особливо актуальними є дослідження у сфері органічного землеробства та екологічно безпечних технологій організації сільськогосподарського виробництва [8].

Взагалі екологізація землеробства в Україні стає дедалі привабливішою в економічному плані для держави. Тому вітчизняна агронаука виходячи з особливостей природно-кліматичних умов, типів і родючості ґрунтів має бути серед перших у розробленні та втіленні у практику екотехнологій. Тим більше що дослідження у даній сфері активно проводяться в більшості економічно розвинених країнах світу, вони актуальні й перспективні [2, с. 319].

На даний час активно відбувається формування ринку органічної продукції в світі. Населення віддає перевагу екологіч-

но чистим товарам при купівлі продуктів харчування, незважаючи на вищу ціну на дану продукцію. Тому в Україні потрібно приділяти значну увагу вирішенню першочергових завдань, що стосуються інвестування органічного виробництва з тим, щоб стати експортером екологічно чистої продукції в країни ЄС та на світовий ринок. Наша країна має всі передумови, аби зайняти вагоме місце на світовому продовольчому ринку. Застосування екоінновацій в аграрному секторі, які дадуть змогу краще використовувати первинні природні ресурси, безумовно, поліпшить екологічну ситуацію у регіонах, сприятиме підвищенню якості життя населення. Екоінноваційна складова господарського розвитку в аграрному секторі економіки на сьогодні виступає у ролі основного чинника якісного вдосконалення сільськогосподарського виробництва. Посилення її значення є основою здійснення економічних реформ та побудови якісно нової системи господарювання в аграрному секторі. З огляду на це наукові дослідження, що стосуються розроблення й поширення екоінновацій на сьогодні можна віднести до числа одних із найбільш пріоритетних та актуальних. Тому значну увагу потрібно приділити формуванню на державному рівні системи інвестування та стимулювання у сфері розроблення екоінноваційних технологій та розвитку екологічно чистого сільськогосподарського виробництва.

При цьому провідним напрямом у процесі переходу АПК України до інноваційного розвитку має стати поліпшення інвестиційного клімату в країні і всебічне стимулювання національного капіталотворення та інвестиційних процесів.

Одним із напрямів кардинального збільшення іноземних інвестицій мають бути суттєві зміни технологічної структури сільськогосподарського виробництва на основі його екологізації. Така перебудова можлива за умови фінансування іноземними інвесторами запровадження екологічно чистих технологій. Проте часто інвестиційні проекти з боку закордонних партнерів передбачають нарощування навантаження на навколишнє середовище. Тому варто відпрацювати єдині правила інвестування розвитку виробництва в аграрному секторі, яких би дотримувалися іноземні інвестори, і закріпити їх у міжнародних договорах. У зв'язку з цим необхідно переорієнтувати державну інвестиційну та податкову політику щодо вдосконалення механізму залучення екоінвестицій. Також законодавча база у сфері АПК має створювати передумови підвищення частки довгострокових вкладень, що дозволить здійснити структурну і технологічну перебудову сільськогосподарського виробництва [10, с. 74].

Слабкою ланкою у формуванні ефективного інноваційного розвитку АПК є вивчення попиту на інновації. Маркетинг не став ще невід'ємним елементом формування замовлень на наукові дослідження і розробки. Як правило, при відборі проектів не проводиться глибока економічна експертиза, не оцінюються показники ефективності і ризик, не відпрацьовуються схеми просування отриманих результатів у виробництві. Це приводить до того, що багато інноваційних розробок так і не стають інноваційним продуктом.

Висновки

До основних напрямів активізації інноваційного процесу слід віднести: забезпечення правового регулювання інноваційного розвитку і захисту інтересів його учасників; здій-

снення прямої і непрямой підтримки створення і освоєння інновацій; визначення і реалізація пріоритетного розвитку; розвиток ефективних форм партнерства і кооперації, формування організаційно-економічних структур; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності для АПК; пріоритетний розвиток матеріально-технічної бази; розвиток міжнародної співпраці в області інновацій. Разом із тим активізація інноваційної діяльності аграрних підприємств потребує інституційних умов, за яких інновації стануть основним джерелом зростання прибутку. Для цього необхідно створити умови для отримання інноваційної ренти, сформувати мотиви і стимули інноваційного розвитку та обмежити альтернативні інноваціям шляхи збільшення прибутків.

Отже, модернізація АПК на засадах інноваційного розвитку має забезпечуватися комплексним застосуванням усіх доступних важелів економічної політики та запобіганням конфлікту між їхніми впливами і вирішенням стратегічних і поточних завдань. За цих умов інноваційна стратегія як така, що за визначенням сприяє підвищенню рівня прибутковості національних підприємств, може стати реальним простором для багатогранної співпраці держави і бізнесу та переходу на якісно новий етап економічного розвитку.

Таким чином, інвестиційне забезпечення підприємств аграрної сфери має бути системою, яка повинна сприяти динамічному соціально-економічному розвитку та підвищенню рівня конкурентоспроможності аграрної продукції та потребує врахування умов, які включають міжнародні, соціально-економічні, екологічні особливості функціонування АПК. Отже, досягнення цілей масштабної модернізації національного виробництва, впровадження енергозбереження, зростання продуктивності праці, зміцнення конкурентних позицій вітчизняного виробника можливе на основі широкого застосування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку.

Список використаних джерел

1. Аграрный сектор Украины: инвестиционная привлекательность, несмотря на несовершенное регулирование [Электрон. ресурс] / АПК-Информ. – 2013.01.12. – Режим доступа: <http://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic>
2. Бузовський Є.А. Обумовленість інноваційного розвитку аграрного виробництва / Є.А. Бузовський // Організаційно-економічні трансформації в аграрному виробництві: матеріали Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників, (Київ, 25–26 лют. 2010 р.); ННЦ «Ін-т аграр. екон-ки». – К.: Ін-т аграр. екон-ки, 2010. – С. 318–321.
3. Давиденко Н.М. Активізація інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України / Н.М. Давиденко // Агроінком. – 2007. – №9–10. – С. 73–76.
4. Калашнікова Т.В. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектора економіки / Т.В. Калашнікова // Економіка АПК. – 2009. – №8. – С. 79–84.
5. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кісіль,
6. Кожем'якіна М.Ю. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року [за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. – С. 76–80.
7. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективно джерело інвестиційної діяльності / С.М. Колотуха // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 89–95.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

8. Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.09.2012 №691-р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-%D1%80>

9. Лайко П.А. Удосконалення інноваційної діяльності в АПК – вимоги часу / [П.А. Лайко, Бабієнко М.Ф., Музика П.М., Бузовський Є.Л., Гойчук О.І., Кулаєць М.М.] // Економіка АПК. – 2007. – №12. – С. 85–91.

10. Мазур Н.А. Проблеми і перспективи інвестицій в АПК України / Н.А. Мазур // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С. 73–77.

11. Саблук П.Т. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України / [Саблук П.Т., Кісіль М.І., Коденська М.Ю. та ін.]; за ред. М.І. Кісіля, М.Ю. Коденської. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 478 с.

12. Халеп Ю.М. Особливості інноваційних процесів в умовах економічної кризи / Ю.М. Халеп, А.М. Москаленко // Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування антикризового механізму соціально-економічного розвитку України». – Чернігів: ЧФ КСУ, 2009. – С. 73–76.